

Wat je niet wilt, is dat je de bodem verontreinigt. Wat je al helemaal niet wilt, is dat je strafrechtelijk wordt vervolgd vanwege bodemverontreiniging. Toch kan dat makkelijker gebeuren dan je misschien zou denken. Niet alleen het bedrijf waar je werkt kan worden vervolgd, maar ook als individu kun je aan de beurt komen. Interessant om hier eens in te duiken dus.

Bodemverontreiniging en strafrecht

Michiel de Groot

Trefwoorden:

- **Wet bodembescherming**
- **Strafrecht**
- **Rubbergranulaat**

Mr. drs. M.A. de Groot

is advocaat te Breda en blogger op het gebied van milieu- en overheidsrecht (www.michieldegroot.nl),
✉ michiel@degrootadvocatuur.nl

Een van de belangrijkste bepalingen uit de Wet bodembescherming (Wbb) is artikel 13. Deze bepaling bevat een zorgplicht voor een ieder om de bodem niet te verontreinigen. In zijn laatste bijdrage voor dit blad besteedde Wilbert Kroon hier terecht veel aandacht aan (zie Bodem, nummer 2, april 2020). Hij had het over bestuursrechtelijke handhaving op basis van artikel 13

Wbb. In deze bijdrage ga ik in op het strafrecht in relatie tot bodemverontreiniging. Ook in het strafrecht wordt artikel 13 Wbb veel gebruikt.

WANNEER VINDT STRAFRECHTELIJKE VERVOLGING PLAATS?

In artikel 1a van de Wet op de Economische Delicten is een koppeling gelegd tussen de Wbb en het strafrecht. Overtredingen van de artikelen 6 tot en met 13, 38 en 94 van de Wbb zijn via het strafrecht te vervolgen. Overtreding van de zorgplicht (artikel 13 Wbb) is dus een strafbaar feit. Het Openbaar Ministerie (OM) krijgt vaak lucht van zaken over bodemverontreiniging via het Wbb-bevoegd gezag. Met bevoegd gezag bedoel ik de grotere gemeenten dan wel de omgevingsdiensten (die handelen namens Gedeputeerde Staten). Het Wbb-bevoegd gezag kan een dossier aanmelden bij het parket, dat dan de zaak zelf gaat onderzoeken. Daarna volgt eventueel strafrechtelijke vervolging. Voor de duidelijkheid: strafrechtelijke vervolging kan plaatsvinden naast bestuursrechtelijke handhaving. Het Wbb-bevoegd gezag kan dus aan de slag gaan met dwangsom- of bestuursdwangbesluiten, terwijl het OM dezelfde overtreding strafrechtelijk gaat vervolgen. Het OM kan trouwens ook zonder een tip van het Wbb-bevoegd gezag een opsporingsonderzoek starten.

Het Wbb-bevoegd gezag beslist aan de hand van twee elementen of een dossier wordt opgestuurd naar het OM. In de eerste plaats moet een bepaalde handeling strafbaar zijn gesteld. In het zogenoemde 'Feitenboekje', een uitgave van het OM, staan per wet de omschrijvingen die strafbaar zijn. Zoals ik hiervoor al heb genoemd, is overtreding van

de zorgplicht van artikel 13 Wbb strafbaar. Net als saneren zonder goedkeuring, saneren zonder milieukundige begeleiding of het te lang hebben van een depot - om maar eens wat voorbeelden te noemen.

In de tweede plaats zal het Wbb-bevoegd gezag de handhavingsstrategie erbij pakken. De strategie die doorgaans wordt gebruikt door de bevoegde gezagen is de 'HandhavingsUitvoeringsMethode Wbb', ook wel HUM Wbb genaamd. Hierin is een tabel of matrix te vinden die een indicatie geeft onder welke omstandigheden strafvervolging op zijn plaats is. Er zijn twee variabelen: het gedrag van de overtreder en de ernst van de overtreding. Hoe erger het effect van de laakbare gedraging op het milieu, hoe eerder het OM in beeld komt. En hoe kwaadwillender de overtreder is, hoe sneller het dossier wordt doorgestuurd.

Op zijn beurt zal het OM, als het eenmaal kennis heeft van een bepaald voorval, onderzoek doen naar de feiten en bewijs gaan verzamelen. Dat is de opsporingsfase. Sluiten de feiten aan op strafbaar gestelde gedragingen op basis van de Wbb en is het bewijs rond, dan volgt dagvaarding. De rechter zal vervolgens een oordeel vormen over de aangebrachte zaak. De verdachte (dat kan een natuurlijke persoon of rechtspersoon zijn) zal strafrechtelijk worden veroordeeld, indien vaststaat dat de feiten/gedragingen zijn begaan - behoudens strafuitsluitingsgronden.

RECENT VOORBEELD VAN VEROOERDELING WEGENS BODEMVERONTREINIGING

Afgelopen zomer kwam in de rechtspraak een voorbeeld voorbij van een strafrechtelijk

ke veroordeling wegens bodemverontreiniging. Op 1 juli 2020 is een strafvonnis gepubliceerd van de rechtbank Noord-Nederland (ECLI:NL:RBNNE:2020:2307). De verdachte was de schipper van een schip, dat lag aangemeerd in de haven van Farmsum. Hij had afgesproken dat restproduct uit de sloptank van het schip zou worden overgepompt naar een tankauto. Op een of andere wijze is er een flink lek ontstaan bij het overpompen. De schipper heeft de boel volgens de strafrechter gewoon laten lopen, waardoor restproduct in het water en op de bodem terecht kwam. De schipper heeft zich niet bekommerd om de milieugevolgen en is weggevaaren, nadat zijn sloptank leeg was.

Zodoende is er gehandeld in strijd met de zorgplicht uit artikel 13 Wbb. Hij heeft volgens het vonnis niet voldaan aan de verplichting om “alle maatregelen te nemen die van hem kon worden gevegd om de verontreiniging te voorkomen, tegen te gaan of beperken.” De prijs van dit alles is een geldboete van 5.000 euro, waarvan de helft voorwaardelijk. En een aantekening in de justitiële documentatie natuurlijk, ofwel een strafblad (zie artikel 4 lid 2 onder f van het Besluit justitiële en strafvorderlijke gegevens).

WIE KAN VERDACHTE ZIJN?

Hiervoor gaf ik al even aan, dat de verdachte een rechtspersoon kan zijn of een natuurlijke persoon. In artikel 51 van het Wetboek van Strafrecht staat dat de rechtspersoon die een strafbaar feit begaat, kan worden vervolgd, net als degene die tot het feit opdracht heeft gegeven en/of feitelijk leiding heeft gegeven aan de verboden gedraging. In de praktijk komt het veel voor dat het bedrijf dat iets verkeerd doet als enige verdachte wordt aangemerkt. Te denken valt aan een bedrijf dat handelingen verricht in strijd met artikel 13 Wbb, bijvoorbeeld door een veroorzaakte verontreiniging niet te melden en te saneren. Maar ook ingehuurde bedrijven, zoals ingenieursbureaus of grondwerkbedrijven, kunnen eventueel als verdachte worden aangemerkt. Bijvoorbeeld als er tijdens een sanering verkeerde keuzes worden gemaakt. Zo zou er bij verrassing

toch wat asbest gevonden kunnen worden. Als de sanering daar niet op wordt aangepast, dan zit het in de uitvoering niet goed. Dan is niet alleen de opdrachtgever, maar ook het ingehuurde bedrijf dat in het veld werkt als verdachte aan te merken.

Tenslotte kunnen individuen met strafrecht in aanraking komen. Dat zijn wel de uitzonderingen. Ter illustratie noem ik de grote brand van het bedrijf Chemie-Pack in Moerdijk (2011). De veroorzaker van de brand, een medewerker van Chemie-Pack, werd in ruil voor medewerking aan het opsporingsonderzoek niet vervolgd voor zijn fout. Wel het bedrijf zelf, net als directeur, de productieleider en de milieucoördinator van Chemie-Pack. Ook als individu kun je dus ter verantwoording worden geroepen.

RUBBERKORRELS LATEN LIGGEN STRAFBAAR OP GROND VAN ARTIKEL 13 WBB?

Wanneer we spreken over bodemverontreiniging en strafrecht, dan kan een zaak die dateert van december 2019 niet ongenoemd blijven. Het vonnis dat ik bedoel is te vinden op rechtspraak.nl via het kenmerk ECLI:NL:RBROT:2019:10406. Het is ook kort besproken in tijdschrift M en R 2020/30 (met noot van F.C.S. Warendorf). De zaak gaat over de strafrechtelijke vervolging van de exploitant van sportvelden in Enschede. Op de kunstgrassportvelden ligt een infill van rubbergranulaat. Rubbergranulaat bestaat uit versnipperde, gecoate oude autobanden. Het zijn de zwarte korreltjes die bij het sporten overal in gaan zitten. De exploitant is veroordeeld tot een boete van 10.000 euro, waarvan de helft voorwaardelijk. Het niet opruimen van rubberkorrels rondom de velden leverde een strafbaar feit op, namelijk bodemverontreiniging. De exploitant wist of kon vermoeden dat de korrels rond de velden op en in de bodem terecht zouden komen. Daarmee handelde de exploitant in strijd met artikel 13 Wbb.

Dat is niet niks. De korrels zijn moeilijk op de velden zelf te houden. Bovendien zijn er in Nederland nogal veel kunstgrasvelden met rubbergranulaat als infill. Maar belangrijker nog is dat de rechter best makke-

lijk is overgegaan tot een strafrechtelijke veroordeling. Het Openbaar Ministerie had niet onderzocht welk soort rubbergranulaat was aangetroffen rond de velden. Ook was niet onderzocht welke stoffen in de korrels dan precies schadelijk zijn voor het milieu of voor de bodem. Evenmin was onderzocht in hoeverre uitloging (grondwater)verontreiniging zou veroorzaken. Er zijn niet eens monsters genomen. De enkele aanwezigheid van rubbergranulaat op de grond/bodem rondom de velden was dus al voldoende om strafrechtelijk veroordeeld te worden.

Dat is best opvallend, omdat in het strafrecht doorgaans zwaardere eisen aan het bewijs worden gesteld dan met bestuursrechtelijke handhaving. Zeker waar het gaat om handhaving op grond van zorgplichten voor het milieu kan het soms lastig zijn voor de overheid om een reëel gevaar voor het milieu aan te tonen. Soms lukt handhaving op basis van zorgplichten in het milieu daarom niet. Er moet volgens jurisprudentie immers sprake zijn van een onmiskenbare strijd met de betreffende zorgplicht (zie recent bijvoorbeeld ECLI:NL:RBDHA:2020:5423). Gaat de strafrechter misschien iets te makkelijk om met bewijs? Deze rechtszaak is de eerste vervolgingspoging voor rubbergranulaat op basis van de Wbb. Juist in zo'n eerste zaak verwacht je een gedegen analyse door het OM. Al is het op zichzelf beschouwd natuurlijk onwenselijk dat rubbergranulaat in de bodem terecht komt.

Navraag bij de behandelende strafadvocaat leert dat er hoger beroep is ingesteld tegen het strafvonnis over de rubberkorrels. De behandeling laat echter nogal op zich wachten; een zitting bij het Gerechtshof is nog niet ingepland. Het blijft dus nog even spannend of exploitanten van kunstgrasvelden - en misschien zelfs ook sportverenigingen - strafbaar zijn als ze de omgeving rond de velden niet op orde houden. In ieder geval zijn we gewaarschuwd. Strafrechtelijke vervolging bij bodemverontreiniging gebeurt vrij snel. En het kan al even snel tot een veroordeling komen. Altijd netjes omgaan met de bodem dus!